

VILNIS

LIETUVIŲ LIAUDIES LAIKRASTIS
LITHUANIAN NEWSPAPER
3116 So. Halsted St., Chicago, Ill. 60608
Telefonas: [312] 842-7325

VOLUME LXVIII Nr. 26

KETVIRTADIENIS. GRUODZIO (DEC.) 22, 1988

KAINA 25¢

Kasdien

Ir vėl Nauji metai
Apie skurdą . . . nepopuliaru
Jaudino skurdo palydovai
Kas yra antikomunizmas

Stai ir vėl Nauji metai. Vieni kitus sveikinsime, vienas kitam linkėsime laimės, bet ką 1989-tieji duos, — vilkai žino. Težinome tik tiek, kad būsime vienieriais metais senesni ir turėsime naują prezidentą.

Būtų gerai, kad jis būtų mūsų, — darbo liaudies prezidentas, bet kaip taisyklė, jis bus Amerikos didžiojo biznio interesų prezidentas. Jeigu, kaip paprastai esti, nuo tariamo "prosperity" stalo, darbo liaudžiai nušluostys trupinių, bus pakenčiama. Tačiau turint galvoje valstybės biudžeto deficitą, milžiniškas išlaidas deryboms iš "jėgos pozicijų", iš tų trupinių gali būti tik trupinėlių. Kaip reikia, taip reiks džiovinėti smegenis ir kovoti, kaip pragyvenimui suvesti šeimos biudžeto galus.

Amerikoje kalbėti apie šalyje esantį skurdą nepopuliaru, bet kad jo yra, — neginčijamas faktas. Pavyzdžiu gali būti Chicagoje 25-ajame kongresiniame distrikte įvykusių rinkimų rezultatų apžvalga.

Distrikte per metus yra įsitvirtinusi demokratų partijos mašina. Šį kartą pabandė į valstijos seimelį kandidatuoti plieno pramonės darbininkas afroamerikietis Frank Lumpkin, nepriklausomos progresyvės partijos balotu. Rinkiminės kampanijos metu jis kėlė nedarbo, benamių, alkanų vaikų, neturinčių sveikatos apdraudos šeimų klausimus, reikalavo, kad neišgalintys mokėti nuomų nebūtų iš butų į gatves mėtomi ir t. t. . .

Ir viso to pasėkos, jis surinko 16.5 procento distrikto balsų, tai yra daugiau kaip 31,000. Vadinasi, tiek žmonių jaudino jo iškeltieji klausimai — skurdo palydovai . . .

Justicijos departamento tyrinėjamų duomenimis, gyvename kriminalistų šalyje. Vien tik uždarytų kalėjimuose yra beveik trys milijonai, — tai arti 2 procentai šalies gyventojų, neskaitant mažamečių. O kiek jų dar yra paleistų po užstatu bei "parole"! . . .

Šie skaičiai dar visko nepasako. Daug daugiau, gal netgi kelis kartus daugiau, kriminalistų yra dar nesugautų, tebeužpuldinjančių žmones gatvėse, plėšikaujančių, vagiliaujančių . . . Jeigu dar pridėsime ir narkomanus, tenka tik pagalvoti kokioje šalyje gyvename.

Neseniai Harvardo universitete vyko konferencija tikslu aptarti, kas yra antikomunizmas ir jo pasėkos Amerikos istorijai. Konferencijoje dalyvavo daugiau kaip tūkstantis žymių politikų mokslininkų bei visuomenės darbuotojų. Konferen-

LINKSMŲ ŽIEMOS ŠVENČIŲ, LAIMINGŲ NAUJŲJŲ METŲ!

LAIKRAŠCIO SKAITYTOJAMS, BIČIULIAMS IR BENDRADARBIAMS
AMERIKOJE IR T. LIETUVOJE LINKIME LAIMINGŲ NAUJŲ METŲ,
KAD JIE BŪTŲ TAIKOS, TAUTŲ DRAUGYSTĖS METAI, NESANTYS
PASAULIUI SUGYVENIMĄ, PAŽANGĄ IR DEMOKRATIJĄ.

VISIEMS LINKIME DAUG SAULETŲ DIENŲ, SVEIKATOS
IR GERIAUSIOS NUOTAIKOS PER VISUS METUS.

"VILNIS"

PERSITVARKYMO SAJŪDIS LIETUVOJE NUĖJO PER TOLI

Persitvarkymo Sajūdis skubėdamas, atrodo, nuėjo per toli. Štai ką rašo Lietuvos KP Centro Komiteto Biuras apžvalgoje "Dėl dabartinės politinės padėties Respublikoje":

Aktyvių Respublikos politinio gyvenimo veiksmu tapo Lietuvos Persitvarkymo Sajūdis, kuris bendradarbiaudamas su partiniais ir valstybiniais organais, kartu nemažai nuveikė atnaujindamas mūsų visuomenę. Tačiau pastarosios dienomis dalies Sajūdžio vadovų veikloje ima viršyti nerealius politiniai reikalavimai, triukšmingos antivalstybinės akcijos. Reiškiasi asmeninės ambicijos, ne visada sąžiningai organizuojami parašų rinkimų vajai. Tuo klaidinama visuomenė, o ypač jaunimas. LKP Centro Komiteto biuras yra labai susirūpinęs tokia padėtimi.

Daugelis tikrų persitvarkymo šalininkų pagrįstai piktinasi Sajūdžio leidinių pobūdžiu. Ir iš tiesų, kuo galima pateisinti kai kurių autorių spausdinamų rašinių idėjinę pozicijas bei politines užmačias, mėginimus suvedinėti sąskaitas, užgaulioti partijos ir valstybės darbuotojus? Toks neatsakingas elgesys skaitytoju dezinforma-

cija priėjo išvados, kad antikomunizmas nieko bendra neturįs su nekomunizmu.

Saltojo karo metu antikomunizmas Amerikos reakcinėms jėgoms tapo religine ideologija, įrankiu gąsdinti, terorizuoti pažangesniųjų nuotaikų žmones. Tačiau tirpstant saltojo karo ledams, tirpsta ir antikomunizmas. Konferencijos dalyviai priėjo nuomonės reakcijos jėgoms jis slysta iš rankų.

Išties, antikomunistinės isterijos metais, būdavo, antikomunistas paklaustas, kas yra komunizmas, jis nežinodavo . . . S. J. Jokubka

cija leidžia mums suabejoti tolimesne tokių publikacijų tolerancija.

LKP Centro Komiteto biuras pabrėžia, kad tokia pozicija nesiderina su Sajūdžio deklaruojamu susirūpinimu Lietuvos ateitimi, teisingai valstybės sukūrimu, liaudies konsolidavimu mūsų ateities labui. Respublikos suverenitetas gali būti pasiektas ne maksimalizmo diktuojamais šuoliais, o visuotiniu ryžtu, susiklausimu ir sveika politine nuovoka.

Mums žinoma, kad Respublikos geros valios žmonės remia Lietuvos KP CK, Respublikos Aukščiausiąją Tarybą ir vyriausybę. Jie nori, kad visuomenės persitvarkymo darbuose dalyvautų visos veiklios ir sąmoningos jėgos. Jeigu Sajūdžio vadovai tai supras ir savi-kritiškai tai įvertins, tuo bus nutiestas tiltas tolimesniam vaisingam dialogui. Dauguma Lietuvos visuomenės už susitelkimą, už Sajūdžio bendradarbiavimą su partijos, valstybės ir vyriausybės organais. Šito siekia Lietuvos Komunistų partija, jos Centro Komitetas, šito nori Respublikos gyventojai", apžvalgoje storai pabrėžiama.

Ar per toli nuėję kai kurie Sajūdžio vadovai atsipalaidos nuo pašalinį prie Sajūdžio besišliejančių asmenų, kurie neslepia savo užmačių atsiskirti nuo Tarybų Sąjungos ir atkurti Lietuvoje buržuazinę santvarką, yra netolimos ateities klausimas. Emigracijos dori lietuviai už Lietuvos Komunistų partijos Centro Komiteta, demaskuojantį ir smerkiantį Sajūdžio politinius iškrypimus, vedančius persitvarkymą į šunkelius. S.

TRUMPAI

— Pagal McCarran Aktą iš 8 palestiniečių svetimšalių marksistų areštuotų, Los Angeles imigracijos teisėjas nusprendė du amnestuoti.

— Cilės diktatorius Pinočetas po rugsėjo 5 dieną vykusio prebiscito pralaimėjimo, sako jog jis, prezidentas, rinkimuose nekandidatuosias. Rinkimai vyks 1989 metų gruodžio mėnesį.

— Pasaulio profsąjungų federacija pasisakė už rėmimą streikuojančių Brazilijoje darbininkų reikalavimus ir reikalauja ištirti streiko priežastis ir streikuojančių norus. Vito Redonda darbininkų susirėmimą su policija, kuriame buvo nušauti trys streikeriai.

— Japonija pranešė, kad pradės nesiskaityti su draudimu parduoti Tarybų sąjungai kompiuterių ir kitokios technikos.

— Socialistinės Rytų Vokietijos užsienio reikalų ministras Oscar Fischer susitikime su Europos bendrosios rinkos parlamentarų delegacija akcentavo, kad Rytų Vokietija pasiruošusi plėsti prekybos santykius su Bendrosios rinkos šalimis.

— Brazilijoje infliacijos lygis yra 1,700 procentų. Amerikos doleris vertas beveik 600 cruzadų.

— New Yorke valstijos universitete areštavo 9 studentus, už tai, kad jie buvo užėmę universiteto prezidento raštinę, pareikšdami protestą, kad universitetas sutiks dalyvauti "žvaigždžių karų" programos kūrimu.

— Pagal pasirašytą sutartį su T. TSRS dėl vidutinio nuostolio branduolinių raketų, Amerika iš Italijos išsigabeno 16 tokių raketų, kurias parsivežusi namo turės sunaikinti.

— Filipinų žymus mokslininkas Ronald Simbulan per spaudą argumentuoja, kad JAV militarinėse bazėse Filipinuose laikomos branduolinių ginklų.

VILNIS

Lithuanian Peoples' Bi-weekly (659-780)

Published bi-weekly, Thursday, except when preceded by a Holiday,
by the Workers Publishing Association, Inc.
Subscription rates in United States: one year \$15.00; Chicago \$17.00;
Canada, and other foreign countries — \$20.00.

POSTMASTER: Send address changes to the
VILNIS—3116 So. Halsted St., Chicago, Ill. 60608 Phone 842-7325

Second class postage paid at Chicago, Illinois (U.S.P.S. 659-780)

Amerikos pažangiečiai lietuviai ir įvykiai Lietuvoje

Vargu ar Amerikoje yra lietuvis kuris šiandien būtų abejingas įvykiams Lietuvoje. Netgi atsiskyrėlis, nepaisantis lietuviškojo visuomeninio bei kultūrinio gyvenimo, apie įvykius Lietuvoje žinias gaudo kaip televizijoje, taip pat didžiojoje komercinėje spaudoje, domisi pasikalbėti su atvykstančiais iš Lietuvos žmonėmis.

Kokias iš tų visu prisirinktu šaltinių išvadas susidaro, sunku pasakyti. Seniai jau lietuviškai nebesikalbantiesiems su savo vaikais, nieko negirdėjusiems apie Lietuvą anukams ir proanūkiams ima ir pasipasakoją, pirmiausia, jog jis ar ji kilę iš to krašto apie kurį jie girdi iš radio, skaito angliškose laikraščiuose, žurnaluose ir mato televizijoje.

Kalbant apie gyvosios imigracijos lietuvių ir asmeniškose susitikimuose, taip pat organizacijų parengimuose bei mitinguose, ir skaitant lietuviškojoje spaudoje svarbiausia sužinoti apie įvykius Lietuvoje.

Susitikę su tautiečiais ar kaimynais svarsto, diskutuoja, ginčijasi „filosofuoja“. Netgi ir pažangiečiams, politiškai realistiškiems, kaip bet kuriems imigracijoms politinės srovės žmonėms, įvykiai Lietuvoje irgi yra diskusijų bei ginčų dienos temomis.

Toks domėjimasis įvykiais Lietuvoje imigracijoms lietuvių požiūriu Lietuva pusėtinai perorientuoja. Reakciniai nacionalistai, nors dar vis stebi, kad Lietuvoje grįš anie senieji smetoniniai laikai, bet jau ne vienas pradeda suprasti, kad Lietuva, nors ir su trispalve vėliava, nors su Gedimino stulpais, su Vilniaus katedra ir Lietuvos himnu — tebebus socialistinė kaip buvo, o jų čia imigracijoje laukia rusų baltagvardiečių imigrantų likimas, — išnykti.

Sveikiau galvojančys, kurie imigracijoje sudaro daugumą, džiaugiasi: nors Lietuva bus socialistinė, bet bus lietuviška. Pažangiečiams, daugiausia rodusiems Lietuvos darbo liaudžiai meilės, įvykiai Lietuvoje — nelaukta staigmena...

Amerikos pažangieji lietuviai per visus buržuazijos valdymo metus su Lietuvos darbo liaudimi, kovojusia už išsilaisvinimą iš išnaudojimo, daugiau nei solidarizavo! Jie rėmė kiek išgalėdami, linkėjo geriausios kovos kenčiantiems fašistiniuose kalėjimuose politiniams kaliniams siuntę šimtus dolerių ir p.

Kai 1940-aisiais metais Lietuvos darbo liaudis, nuvertusi buržuazinį režimą išėjo laimėtoja, Amerikos pažangieji lietuviai Chicagoje, New Yorke, Detroite ir kituose miestuose džiaugsmo mitinguose bei susirinkimuose šaukė valio, lygiai taip, kaip Lietuvos darbo liaudis džiūgavo, sveikino Tarybų valdžią, plojo katutėmis.

Netgi, kai iš Amerikos pradėjo vykti turistinės grupės į Lietuvą, pažangieji Amerikos lietuviai, tik ką iš po karo griuvėsių atsistačiusioje Lietuvoje, nors matė skurdo ir prie parduotuvų eilutes, aprangos bei apavo trukumų, vistiek džiaugėsi žmonių naujuoju gyvenimu Lietuvoje. Džiaugėsi kolūkių masyvuose traktorais, kombainais, augančiais miestais, fabrikų kaminiais, klestinčia lietuviškąja knyga, daina, saviveikla jaunimu augančiu būti tarybinio žmogumi. Grįžę pasakoją, kad Lietuvoje nebėra dvarų, buožių, nebėra žmogaus kito žmogaus išnaudojimo.

Bet štai! Tarytum iš po nakties Lietuvoje suplevėsavo trispalvė vėliava, pasigirdo „Lietuva tėvynė mūsų“, prasidėjo masiniai mitingai jau net ir po atviru dangumi, pasinaudodami viešumu (glosnost) įsidrąsinę pradėjo šturmuoti kažkokie terleckai, sadūnaitės, iš pogrindžio išlindo negirdėta kažkokia „Laisvės lyga“ su šūkiu už anų laikų smetoninę Lietuvą, komunistų partijos Centro Komitetas jau šnekasi su kardinolu, jam atidavė Paveikslų Galeriją...

Pažangieji Amerikos lietuviai apstulbo, kad visa tai darosi taip staigiai, ir ne vienas suabejoja, ar ekstremistai, paskatinti imigracijos buržuazinių nacionalistų, nenuves Tarybų Lietuvos šunkeliais...

Amerikos pažangieji lietuviai be reikalo suabejojo. Žiniomis iš Lietuvos, komunistų partijos Centro Komiteto iniciatyva, persitvarkymo iniciatyvinės grupės sukurtais Sajudis siekia socialistinės Lietuvos išsilaisvinimo pilną ta žodžio prasme, kad Lietuva suždaryta Tarybinio respubliku bukete, kad atsisakiusi stalinistinio darb. moterų didžiutąsi garbinga prie Baltijos jūros, kur bėga Nemunas, kur teka Šešupė.

— Gigantiška Italijos agrobiznio firma Ferruzzi pasirašė su TSRS valstybinio žemės ūkio komitetu susitarimą drauge išvystyti 1,25 milijonus akrų žemės plotą Ukrainoje.

— Kalifornijos Technologijos instituto mokslininkai, drauge su TSRS Mokslų akademijos mokslininkais tariasi ir tyrinėja, kaip numatyti būsimus žemės drebinimus.



Sofija — Bulgarijos Liaudies Respublikos sostinė. Joje gyvena 1,300,000 žmonių. Tai stambus šalies pramonės, mokslo ir kultūros centras.

TASS-o nuotraukoje: Naujosios Sofijos panorama.

AVARIJOS SCENARIUS PASIKARTOJO

Ruduo — Baltijos audrų sezonas. Tad nieko nestebino, kad rugsėjo 26 dieną virš Klaipėdos šniokštė stiprus vėjai. Oro masių greitis gūsiuose ėmė siekti 18 metrų per sekundę. Jūreiviams štormai — ne naujiena. Dažniausiai tik lėktuvai aerouostuose laukia palankaus vėjo, o laivai labai dažnai jo nepaiso. Tačiau Klaipėdos uosto patirtis daugeliui prailusių jūros vilkų gali būti pamokanti. Būtent todėl, kad nepaisyta įsisiautėjančios stichijos, nesimta laiku priemonių, 1981 metų rudėnį prie Klaipėdos uosto vartų avariją patyrė anglų tanklaivis „Globe Asimi“. Bangos išmetė didžiulį laivą ant šiaurinio molo ir perlaužė pusiau. Į miniatiūrinę Baltiją išsiliejo 19 tūkstančių tonų mazu-

to. Septyneri metai skiria tą atmintiną datą nuo rugsėjo 26-osios. Tik tiek laiko prireikė, kad anos lemtingos nakties įvykiai pasikartotų pagal seną scenarijų.

23 valanda vakaro. Vokietijos Demokratinės Respublikos motorlaivio „Rudolfas Braitšaidas“ kapitonas davė komandą atsisivartuoti nuo Klaipėdos jūrų prekybos uosto prieplaukos. Laivo triumuose gulėjo kroviny — 10 tūkstančių tonų metalo. Uosto tarnybos, tiesa, siūlė palaukti — artėja audra, tačiau kapitonas Ralfas Hofmanas nenorėjo pažeisti reiso grafiko. Be to, jis pasitikėjo savo ir igulos jėgomis. Motorlaivis nuolat vežiojo krovinius Klaipėdos—Rostoko linijoje, Klaipėdos uosto kanalas jo laivavedžiams buvo gerai pažįstamas įvairiomis meteorologinėmis sąlygomis. Tad „Rudolfo Braitšaido“ igulos nebaugino, kad locmanai galės palydėti tik iki uosto vartų. Toliau plaukti locmanų kateriui jau buvo pavojinga...

Kelios minutės po 23 valandos. Inkarai pakelti. Galingas motorlaivis ėmė didinti greitį ir, skrodamas bangas, pasuko, kaip ir „Globe Asimi“ kadaise, į atvirą jūrą. Nuo šios akimirkos būsimo katastrofos scenarijus labai nedaug kuo skiriasi nuo anos, jau įvykusios. Tik tai putė ne šiaurės vakarų, o pietvakarių vėjas, tiesa, kiek silpnesnis, na, ir ekologiškai mažiau pavojingas kroviny gulėjo motorlaivio triumuose.

Atvira jūra pasitiko laivą galingomis bangomis, kurios smogė į korpusą kaip kūjais. Simtatonė jū jėga užgesino laivo išvystytą greitį. „Rudolfas Braitšaidas“ ėmė krypti nuo kurso...

Kuo tai gresia Klaipėdos uosto prieigose? Locmanų komentaras trumpas: laivas gali atsidurti ant seklumos, kuri palei šiaurinį mo-

lą apstu, o tadą jis tampa bangų ir vėjo žaisliuku. Baltijos pakrančių bangos trumpos, bet jų kirčiai daug sunkesni ir jėga daug didesnė nei vandenyno ilgųjų bangų. Bokso terminologija remiantis, jas galima palyginti su smūgiais arti-moje distancijoje, suduodamais kabliu. Tai nokautuojantys smūgiai. „Rudolfas Braitšaidas“ nuo jų susvyravo kaip boksininkas ringe. Jo variklių jėgos, deja, irgi pritrūko. Laivas išsoko iš uosto vartų kanalo ribų, dugnu syki, antrą palietė smėlėtą dugną, o paskui visu svoriu užgulė seklumą. Tai buvo jau nokautas. Daugiau „Rudolfui Braitšaidui“ niekas negalėjo padėti. Bangos jį ėmė daužyti tokia jėga, kad korpuse atsivėrė plyšiai, per pakrypusį kairįjį bortą ėmė sėintis vanduo. Į pagalbą atskubėjo avarinis vilkikas „Užsispyrėlis“, bet jam nepavyko priplaukti prie įstrigusio seklumoje laivo. Na, o išaušus rytui galutinai paaiškėjo: audra sukludys bet kokius gelbėjimo darbus. Reikėjo kuo skubiau spręsti laivo igulos likimą. Jūreivių gyvybės atsidūrė pavojuje. Ir tada buvo kaip ir „Globe Asimi“ atveju — sutarta 41 jūreivį išlaipinti į krantą. Per laičančias gruoblėtas molo akmenis bangas, siaučiant verčiančiam iš kojų vėjui, avarinio gelbėjimo grupės, vadovaujamos kapitono Alekso Bučio ir locmano Stasio Gulbino, priplaukė prie molo pakraščio ir per vandens verpetus permetė į motorlaivį pakabinamus tiltus. Kaip ir tada, nepaisydami, kad gelbėjimo tarnybų vyrai rizikuoja gyvybe, ne visi vokiečių jūreiviai išdrįso siūbuojančiu tiltu žengti į krantą. Virš putojančios bedugnės, apgaubti pūslų šydo, ir stipriausi sudvejojo: Tačiau 15 žmonių vis tik pasiekė krantą. Na, o likusius, demonstruodami didelį meistriškumą, nukėlė nuo motorlaivio denio Baltijos karinio jūrų laivyno sraigtasparnio pilotai. Gelbėjimo operacija truko tris valandas. Tik vienas jūreivis lengvai sužeistas.

Specialistai mano, kad plaukiojančiais kranais iškrovus iš „Rudolfo Braitšaido“ triumų dalį krovinių, jį galbūt dar pavyks nuvilkti į uostą ir suremontuoti. Nerimą kelia tik tai, kad bangos neapgadintų dyzelinio kuro bakų — ten 120 tonų degalų.

Viktoras Armalis

Taikos aktyvistų grupė kreipėsi į būsimą prez. Bush, kad siektų pakeisti JAV politiką Centro Amerikos ir Pietų Afrikos atžvilgiais.

Vilnis, 1988 m. gruodžio 22 d.

Argentinos lietuvių "Vaga", "Balsas" ir kiti

Su Pranu Ozinsku, ar kaip įrašyta jo argentinietiškaime pase — Francisco Ozinsku, paėjęję nuo Buenos Airių centro uosto link, atsidūrė prie didelio balto kolonijinio stiliaus pastato. Erdvus kiemas, palmės. Jos buvo gerokai mažesnės, kai čia margoje imigrantų minioje maišėsi lietuviai — kaimo mergelės ir berniukai. Imigracijos namų vienoje saliu dar pamatysime anų metų relikta — platų cementinį stalą. Už jo susėdavo gavę pietų lėkštę... Kai dabar išgirsti pasakojimus apie tarpukario emigraciją ir ateiviu gyvenimą Argentinoje, sunku net patikėti: buvo atsitikimų, kad žmogus prakaitą liejo tik už pavalgymą, ir tai ne visada gaudavo darbą. Argentina pirkto vyrus — pigią darbo jėgą, pirkto moteris — nemaža jų tapo „baltosiomis vergėmis“. Sukčiavimas, išnaudojimas, neįprastos gamtinės sąlygos ir šimtai kitų priežasčių be laiko nuvarė į kapus tūkstančius mūsų tautiečių. Išvykstantys emigrantai gerokai papildydavo ir Lietuvos išdą: vien 1929 m. už visas ir užsienio pasus jie sumokėjo apie 1,5 mln. litų.

Masinė mūsų tautos emigracijos banga į Pietų Ameriką pakilo maždaug nuo 1923 m., kai JAV buvo priimtas imigraciją ribojantis įstatymas. Nuo tada lietuvių sutinkame veik visuose Pietų Amerikos miestuose, o labiausiai Buenos Airėse, Montevidėjuje, San Paule, Rio de Žaneire. Sparčiai auganti šių kraštų pramonė ir todėl atsiradusios galimybės prasigyventi paskatino čia įsikurti bemaž 100 tūkst. mūsų tautiečių. Iš jų apie 40 000 atsidūrė Argentinoje.

„Tūkstančiai Lietuvos darbo žmonių, — 1928 m. rašė JAV lietuvių visuomenės veikėjas R. Mizara, — nepakęsdami šurkštumų Lietuvoje, bėgo į Kanadą, Argentiną, Urugvajų, Braziliją. Atsidūrę truputį laisvesniuose kraštuose, jie griebėsi už darbininkiško žodžio, darbininkiškos knygos kaip už brangiausio daikto.“

Tas brangiausias daiktas buvo ir laikraštis. Mažžemių valstiečių sūnus ir dukras, dvarų darbininkus, atsidūrusius po svetimu dangumi, svetimos kalbos ir papročių aplinkoje, laikraštis jungė, švietė, mokė socialinės kovos abėcėlės, žadino klasinį sąmoningumą.

Pietų Amerikos lietuvių spaudos pirmą kartą galima laikyti pažangų laikraštį „Proletaras“, pasirodžiusį 1920 m. Argentinos mieste Berise.

Amerikos lietuvių visuomeninės veiklos užuomazgas pirmiausia randame Jungtinėse Amerikos Valstijose: čia anksčiau ir žymiai daugiau apsigyveno emigravusių lietuvių, negu kitose Amerikos žemyno šalyse. Jų įkurtos pirmosios savišalpinės, kultūrinės, švietimo bei politinės organizacijos, jų leidžiamos knygos ir periodinė spauda darė didelę įtaką lietuviams, gyvenantiems kituose Amerikos kraštuose. Kai kurių pažangių JAV lietuvių organizacijų kuopos kūrėsi ir veikė Pietų Amerikoje. Argentiną, Braziliją, Urugvajų pasiekdavo JAV lietuvių laikraščiai, knygos. Žymus lietuvių išveivijos veikėjas A. Bimba, įvertindamas Amerikos lietuvių darbininkų literatūros draugijos (LLD) veiklą, rašė, kad be jos „negalima įsivaizduoti mūsų pažangiosios spaudos ne tik Jungtinėse Valstijose, Kanadoje, bet iš dalies ir Pietų Amerikoje“.

LLD, jos organas „Laisvės“ laikraštis (įsteigtas 1911 m.) buvo vienos pažangiosios lietuvių išveivijos spaudos tvirtoji atrama. „Laisvės“ redakcijos darbuotojai buvo nuo Vilniaus, 1988 m. gruodžio 22 d.

latiniai Kanados, Brazilijos, Argentinos lietuvių darbininkų judėjimo pagalbininkai, nes jų patirtis ir autoritetas buvo negincijami.

1927 m. į Buenos Aires iš JAV atvyko R. Mizara, anot jo paties, buvo „paskolintas Argentinai“ — padėti vietos lietuvių spaudai, pažangiai veiklai. Jis ėmė vadovauti pradėjusiam eiti (1927. II. 25) pažangios krypties savaitraščiui „Rytojus“. R. Mizara jau turėjo patyrimo: nuo 1919 m. dirbo „Laisvės“ ir „Vilnies“ redakcijose.

1927 m. galima laikyti tikra Argentinos lietuvių periodinės spaudos pradžia. Netrukus po „Rytojaus“ Buenos Airėse pasirodė dar vienas laikraštis — „Balsas“, redaguojamas Juozo Bukevičiaus. Laikraštį leido „Lietuvos“ draugija. Po poros metų dėl ekonominių sunkumų „Balsas“ perėjo į privačias rankas. Jis buvo perleistas Stasiui Štabinskui, kuris laikraščio vardą pakeitė į „Argentinos lietuvių balsą“ ir pradėjo numeruoti vėl iš pradžių. Dar po poros metų laikraštį perėmė Pranas Ozinskas, iki šiol liekantis jo leideju ir redaktoriumi.

„Daugelį metų darau viską pats: gaudau žinutes, redaguojau, sėdu prie linotipo ir surenku tekstą, — pasakojo P. Ozinskas, 1987 m. vasarą lankydamas Lietuvoje. — Anksčiau turėjome linotipininką, mokantį rinkti lietuviškai, dabar tokį susirasti negalime. Ofsetas mums neprieinamas. O mašinos, kuriomis spausdiname „Balsą“, senesnės už mus. Ir vis dėlto laikraštis sulaukė 60 metų jubilėjaus“.

„Argentinos lietuvių balsas“ Tarybų Lietuvos enciklopedijoje charakterizuojamas kaip buržuazinis liberalinis laikraštis. Tokiu įkurtas ir tokiu iš esmės likęs per visą gyvavimo laiką, „Balsas“ po svyravimų, klystelių ir abejonių paskutiniu laiku apsisprendė teikti daugiau ar mažiau objektyvią informaciją iš Tarybų Lietuvos, pritaria kultūriniais ryšiams. Ši pozicija vertintina teigiamai, ypač turint omeny sudėtingą politinį Argentinos gyvenimą ir ideologinę situaciją išveivijoje.

Ir dar — „Balsas“ lieka bene skrupulingiausiu Argentinos lietuvių visuomenės gyvenimo metraštininku, o jo leidejas Pranas Ozinskas, kurį su fotoaparatu ir bloknutu rankoje išvysi daugelyje išveivijų renginių, lieka paskutiniu mohikanu spaudos darbininkų, stovėjusių prie Argentinos lietuvių periodikos ištakų.

1930 m. JAV inspiuruotas pirmasis kairinis perversmas Argentinoje sudavė skaudų smūgį ir pažangiai lietuvių veiklai. Buvo uždarytas ir „Rytojus“. Tačiau pasiryžusių drašė ėmė viršų.

Lietuvių komunistų grupė suorganizavo Buenos Airėse slapta spaustuvę ir 1930 m. spalio 17 d. pradėjo leisti dvisavaitinį laikraštį „Tiesos žodis“. 1932 m. „Rytojus“ vėl pradėdamas leisti, bet veikiai priverstas eiti į pogrindį. Užsakymo būdas lieka toks: „Leidžiamas slapta, todėl jo užsakymas galimas tik per revoliucines organizacijas“. Eina iki 1937 m.

Tuo laiku Rosarijuje ėjo „Literatūros ir kritikos ir mokslo mėnesinis žurnalas“ „Dabartis“, įkurtas 1934 m. Jo redakcija 1936 m. įsteigė spaudos fondą marksistinei literatūrai leisti — išėjo 4 leidiniai.

1936 m. spalio 8 d. pradėdamas leisti pažangus savaitraštis „Momentas“ (ėjo iki 1943 m.)

Persekiojimai, represijos, pogrindis, areštai lydėjo pažangių organizacijų ir spaudos veiklą. 1944 m. spalio 10 d. Argentinos lietuvių priešfaštinė grupė išleidžia

laikraščio „Mūsų kova“ pirmą ir vienintelį numerį — redaktorius suimamas.

Argentinos lietuviai jau buvo patyrę darbininkiško laikraščio svarbą ir būtinumą ir nepaprastu ryžtu bei pasiaukojimu saugojo šį „brangiausią daiktą“. Uždarius vienu pavadinimu ėjusį laikraštį, netrukdamas pasirodyti kitas.

„Momentą“ keičia „Vienybė“ (1945—1949), ją — „Tėvynė“ (1949—1961). 1951 m. kovo 3 d. išleidžiamas „Pažangos“ laikraščio numeris.

Pati ištvermingiausia šio darbo tęsėja pasirodė esanti „Vaga“. Ji pradėta leisti 1961 m. gegužės 11 d. Buenos Airėse (čia ėjo bemaž visi Argentinos lietuvių laikraščiai) ir eina iki šiol, tvirtai laikydamiesi pasiryžimo „prisidėti prie šio prasmingo darbo, pradėto tėvų mūsų, kad ilgus metus pažangią mintį verstu garbingą kultūrinę vagą lietuvių kolonijoje“.

„Keleri metai, skirti prasigyventi, virto dešimtmečiais. Svečioje šalyje bėgo gyvenimas, ne vienas ir ne dešimtis lietuvių atgulė po Pietų kryžiumi, Argentinos žemėje gimė ir išaugo nauja ateivių karta. Lietuva tolo nutolo, liko tik sapnuojama ir geidžiama. To prigimties šauksmo negali suminkštinti nė ašaros. Aš mačiau tą ilgėsio krislą tautiečių akyse. Sunku buvo rasti paguodžiantį žodį, o dar sunkiau įsivaizduoti, kaip galima išverti tokius ilgus išsiskyrimo dešimtmečius. Kas padėjo ištvirti — kalba, organizacijos, spausdintas žodis, meilė?“

Be abejo, ir laikraštis, žvelgęs į Lietuvą ne tik kaip į etninių šaknų žemę, bet ir vietą, kur vyko visi tautai reikšmingi įvykiai. Jų atgarsį rasime „Rytojaus“, „Momento“, „Vienybės“ puslapiuose. Solidarumą su revoliucine darbo žmonių kova, naujos Tarybų Lietuvos gimimo džiaugsmą, karo žaidžių sopulį. Ar ne į ryšį su Lietuva nurodo jau pats laikraščio „Vienybė“ pavadinimas, ar ne geriausiai požiūri į tai išreiškia paprastos jo pirmųjų numerių eilutės: „Laikraštis mato daug problemų: savišalpa, jaunimo ir jo nutautėjimo problema, parengimai, švietimas, kultūra, bet viena iš jų skiriasi ir stoji aukštesnėn vieton, reikalaujama tuojautinai ja susidomėti — tai mūsų gimtinės rėmimas“. Padėti karo nusiaubtai tėvynei — svarbiau visų reikalų: „Visų patriotų ir mylinčių savo gimtinę yra šventa pareiga visomis savo jėgomis dirbti tą kilnų darbą“.

Viskas, kas vyksta Lietuvoje, turi žinoti toli nuo jos gyvenantis tautietis. Šią išveivijos pažangiosios spaudos priesaką ir paskirtį supranta ir vykdo Argentinos lietuvių laikraštis, nūnai einantis „Vagos“ pavadinimu. 1985 m. ji rašė: „Palaikydami savo laikraštį, palaiškome savo kilimo kamieną, kuris mus sujungia svetimoje šalyje, kad nepamirštume mūsų kilmę, kalbą, tradicijas ir žinotume mūsų gimtojo krašto klestėjimą visose srityse“.

„Buenos Aires — didelis ir gražus miestas, Lotynų Amerikos Parjūzus. Impozantiški nacionalinio kongreso rūmai ir gigantiškos autostrados, bėgančios kažkur viršum namų, bankų ir viešbučių dangoraižiai, garsiosios aristokratų Rekoleta kapinės su 5000 mauzolieju, plačioji Liepos devintosios avenida su milžiniškais požeminiais garažais, kino teatrų prikimšta Laveza gatvė... Anot senojo jūrininko iš V. Zalakevičiaus kino filmo „Adomas nori būti žmogumi“, „ten visur žaliuoja palmės, o namai balti kaip velykinis pyragas“...“

Darbininkų rajone, kur įsikūrusi darbininkiško laikraščio „Vaga“ redakcija ir spaustuvėlė, vėjas gainioja šiukšles ir dulkes. Už geležinių vartų kažkas sukrebžda

ir jaučiu — mus tyrinėja. Paskui vartai atsiveria ir matom mielą Eugeniją Martinkutę, apsirengusią spaustuvininko darbo drabužiais. Ji čia — ir redaktorė, ir linotipininkė, ir metrampažė.

„Vaga“ — ne per didžiausias kuklios išvaizdos laikraštis. Laikosi iš aukų ir prenumeratos. „Nelengva laikraštį išlaikyti, kuomet darbuotojų ir skaitytojų gretos retėja, o išleidimo sąlygos darosi sunkesnės, — rašė „Vagoje“ Eugenija. — Neišpasakyta infliacija priverčia leisti laikraštį tik kartą per mėnesį ir tai itin didelėmis redakcijos darbuotojų pastangomis. Prie to taipgi prisidėjo oro stichija — spaustuvė, kur leidžiamas laikraštis, nukentėjo nuo potvynio — tas dar daugiau apsunkino normalų laikraščio išleidimą“.

Liaudies išmintis byloja, kad pilka sėmėga vilki didi tiesa. Taip ir „Vaga“, ji turtinga turiniu — teisingomis žiniomis (kurių čia trūksta) apie Tarybų Lietuvą, pagarba jos darbams ir kultūrai. Prisimenu, su koku dėmesiu, meile ir pasididžiavimu mūsų viešnagės 1985 m. rudenį dienomis „Vaga“ rašė apie Vilniaus operos dainininko E. Kaniavos ir pianistės M. Rubackytės pasirodymus Buenos Airių lietuviams: „Jie sugebėjo išsikvoti klausytojų pripažinimą ir simpatiją, pademonstruoti mūsų tėvynės muzikos ir dainos grožį — kaip iš seno šaltinio gaviu vandeniu pasotinti ištroškusį keliautoją, po daugelio metų išgirsti savo tikrus jaunos kartos tėvynainius, menininkus“.

Ir pati „Vaga“ — kaip tas šaltinis. Atgaivinti toli nuo Lietuvos gyvenantį lietuvių, suteikiantį jam dvasinės atsparos nenumaldomam asimiliacijos procese.

Verčiu pageltusius laikraščius puslapius, ir atgyja praėjęs laikas su įvykiais, datomis, žmonėmis... Brėžiasi ir nenyksta redaktorių, leidėjų pavardės. Jonas Baltušnikas, Bronius Klimavičius, Antanas Tamošiūnas, Jonas Janušonis, Pranas Ulevičius, Danielius Jakubonis, Tadas Adamonis, Jonas Januška, Stasys Zaltauškas, Serafinas Datenis... Persekioji, kalinti, kankinti — ir nepalūžę.

Prisimenu P. Ozinsko žodžius: „Mūsų sunkumai kasdien didesni. Ką surenkam iš prenumeratorių, vos užtenka užsimokėti paštu. Jei patys nepasidarytumė laikraščio, kaip aš „Balso“, kaip energingoji Eugenija Martinkutė — „Vagos“, kuri į ją visą sielą įdeda, šie laikraščiai negalėtų gyvuoti“.

Tokių žmonių buvo ir yra tarp Argentinos lietuvių. Lietuvos žurnalistikos istorija neturi jų pamiršti.

Algis Kusta



Kampučijos kalme.

Žmonės ir datos

GRUODŽIO 16 DIENA
PRIEŠ 70 METŲ

Lietuvos laikinoji revoliucinė darbininkų ir vargingųjų valstiečių vyriausybė savo manifestu paskelbė, kad valdžią ima Darbininkų, bežemių ir mažžemių valstiečių atstovų tarybos. Lietuvoje paskelbta Tarybų valdžia. Komunistų partijos narys nuo 1913 metų Kazys Rimša, atvykęs į Vilnių 1918 metų rudenį, savo prisiminimuose rašė:

„Komunistų partijos vadovaujami, 20 tūkstančių Vilniaus darbo žmonių gruodžio 16 dieną dalyvavo demonstracijoje miesto gatvėse su lozungu „Visa valdžia — Taryboms!“ Demonstrantai nešė raudonas vėliavas ir lozungus lietuvių, lenkų, rusų, baltarusių, žydų ir vokiečių kalbomis.

Įmonės ir dirbtuvės nedarbo, streikavo visas geležinkelio mazgas. Žmonių srovė ėjo Georgijaus prospektu į Lukiškių aikštę, kur įvyko didžiulis mitingas.

Visuotinis politinis streikas ir demonstracija gruodžio 16 dieną Vilniuje turėjo didžiulę reikšmę kovoje už Tarybų valdžią Lietuvoje. Vilnius tapo vadovujančiu Lietuvos darbo žmonių revoliucinės kovos centru. Visuose krašto kampeliuose darbo žmonės pasekė Vilniaus darbininkų pavyzdžiu. Istorinėmis gruodžio dienomis visoje Lietuvoje, Komunistų partijai vadovaujant, vyko streikai ir demonstracijos su lozungu „Visa valdžia — Taryboms!“

Revoliucinė darbininkų ir valstiečių vyriausybė, buvo pranešta darbo žmonėms, visomis įgjomis kovos už socialistinės santvarkos įgyvendinimą Lietuvoje...“

GRUODŽIO 17 DIENA
PRIEŠ 80 METŲ

gimė lietuvių rašytojas ir kultūros veikėjas Aleksandras Bauža. Jis gimė Liepojoje, vėliau persikėlė į Kauną, o 1935 metais baigė Kauno universitetą, teisės fakultetą.

Universitete jis ne tik studijavo, bet ir aktyviai dalyvavo visuomeninėje veikloje — buvo vienas iš marksistinės studentų „Auroros“ draugijos steigėjų, nuolat rėmė Lietuvos Raudonosios pagalbos organizaciją, padėdavo slapta pervežti iš Tilžės lietuvių komunistinę spaudą.

Lietuvių literatūrai Aleksandro Baužos nuopelnai neginčytini. Dar 1936 metais jis išvertė į rusų kalbą Petro Cvirkos romaną „Žemė maitintoja“, ir kitais metais šis veikalas buvo išleistas Maskvoje. A. Baužos pastangomis rusų skaitytojui tapo prieinamas Antano Venclovos, Vinco Krėvės bei kitų lietuvių rašytojų literatūrinis palikimas. Beje, Petras Cvirka buvo tas artimas draugas ir bendramintis, kuris paskatino Baužą rašyti originalius veikalus — trumpus apsakymus. Vėliau A. Baužos novelės išvydo šviesą atskirais leidiniais. Nemažai Aleksandras Bauža rašė ir vaikams bei paaugliams.

Aleksandras Bauža buvo draugiškas, suprasdavo humorą, visuomet būdavo geranoriškas, jautrus žmonėms. Jo autobiografijoje knygoje „Tarybų Lietuvos rašytojai“ yra žodžiai: „Pasaulis gražus — nieko nepasakysi. Bet pasaulis turi būti teisingas“. Tikriausiai ši lakoniška sentencija buvo viso jo gyvenimo kredo, jo įsitikinimų pagrindas.

Mirė Aleksandras Bauža 1977 metų gruodžio 20 dieną.

GRUODŽIO 19 DIENA
PRIEŠ 125 METUS

gimė lietuvių pedagogas ir rašyto-

jas Pranas Mašiotas. Baigęs Marijampolės gimnaziją, studijavo Maskvos universitete, fizikos matematikos fakultete. Bendradarbiavo „Aušroje“, „Varpe“, dalyvavo lietuvių studentų veikloje. Vėliau Jono Jablonskio kvietimu jis atvyko į Rygą ir ten 24-erius metus dirbo įvairiose mokyklose. Pirmojo pasaulinio karo metais Pranas Mašiotas atsidūrė Maskvoje, vėliau mokytojavo lietuvių pabėgėlių gimnazijoje Voroneže. Grįžęs į Lietuvą, dirbo švietimo ministro pavaduotoju, mokytojavo Klaipėdoje. Nuo 1929 metų jis atsideda literatūrai. Jo kūrybinį palikimą sudaro daugiau kaip 100 knygų, apie 30 originalių ir apie 70 versinių. Tai įvairių žanrų ir temų knygos vaikams.

GRUODŽIO 21 DIENA
PRIEŠ 100 METŲ

gimė lietuvių tapytojas, Tarybų Lietuvos nusipelnęs meno veikėjas Jonas Janulis. Baigęs Liepojos realinę mokyklą, mokėsi Kazanės meno mokykloje, vėliau mokytojavo. 1921-aisiais metais grįžęs į Lietuvą, dėstė piešimą Šiaulių berniukų gimnazijoje, Kauno meno mokykloje. Buvo Kauno taikomosios ir dekoratyvinės dailės instituto, LTSR dailės instituto dėstytojas. Dailininkas dalyvavo parodose Lietuvoje ir Tarybų Sąjungoje. Jonas Janulis kūrė daugiausia portretus ir peizažus. Pažymėtini Maironio, aktorės E. Žalinkevičaitės, dirigento M. Bukšos, akademiško J. Kriščiūno, liaudies poeto A. Strazdo ir kiti portretai, „Zarasai“, „Žiema Zarasuose“ ir nemaža kitų kūrinių. Mirė dailininkas Jonas Janulis 1973 metais.

GRUODŽIO 22 DIENA
PRIEŠ 70 METŲ

Rusijos Tarybų Federatyvinės Socialistinės Respublikos Liaudies Komisarų Taryba Lenino pasirašytu dekretu pripažino Tarybų Lietuvos Respubliką ir jos Laikinąją revoliucinę darbininkų ir valstiečių vyriausybę. Dekrete buvo sakoma: „Rusijos tarybinė vyriausybė pripažįsta Lietuvos Tarybų respublikos nepriklausomybę. Aukščiausia Lietuvos valdžia Rusijos Tarybinė vyriausybė pripažįsta Lietuvos Tarybų valdžią, o iki Tarybų suvažiavimo — draugo Mickevičiaus-Kapsuko vadovaujamos Lietuvos Laikiniosios revoliucinės darbininkų vyriausybės valdžią“. Tuo pačiu dekretu Tarybų Rusijos vyriausybė įpareigojo tam tikrus organus — civilinius ir karinius — „teikti Lietuvos tarybinei vyriausybei ir jos kariuomenei visokeriopą pagalbą kovoje dėl Lietuvos išsilaisvinimo iš buržuazijos jungo“. Tarybų Rusijos Liaudies Komisarų Tarybos dekretas dėl Lietuvos Tarybų Respublikos nepriklausomybės pripažinimo parodė, kad pirmoji socialistinė valstybė pasaulyje gerbia mažųjų tautų suverenitetą ir nacionalines teises.

GRUODŽIO 22 DIENA
PRIEŠ 75 METUS

gimė kompozitorius, pedagogas, Tarybų Lietuvos nusipelnęs meno veikėjas Antanas Belazaras. Jis mokėsi Kauno konservatorijos vargonų ir kompozicijos klasėse, dėstė Panevėžio muzikos mokykloje, dirbo Panevėžio dramos teatre. Antanas Belazaras parašė pirmąją tarybinę lietuvių muzikinę komediją „Aukštinės marios“, kantatą „Mylimai žemei“, pjesių fortepijonui, chorui ir solo dainų, muzikos dramos spektakliams. Mirė kompozitorius 1984 metais.

Ne tik švedams rūpi Baltijos likimas

Dumpiai — vienas iš daugelio kaimelių, pasiklydusių padūmavusių pamaro laukų platybė. Kada šioje senoje gyvenvietėje, buvusio dvarelio rūmuose, glaudėsi tarybinio ūkio kontora. Nėdėlį Dumpių ūkio plotą prijungus prie Rinkų tarybinio ūkio, medžių guote glūdis kaimas lyg ir iškritus iš gyvenimo, emė nykti. Tačiau šiandien Dumpių vardas vėl tarimas kaskart dažniau. Nuo Smiltelės upės skardžio iš čia matyti gretima Klaipėda — kasdien šimtus tonų nutekamųjų vandenų išspjaunantis uostamiestis. Po žeme paslėptais vamzdžiais tas nešvaros srautas jau septynetą metų atkliokia į Dumpius, kur pastatyti Klaipėdos vandens mechaninio valymo įrenginiai.

Zinoma, ši vieta dar ne iš moloniųjų atvykėlių slogus kvapas, sklindas iš didžiulių apvaliu ba-

GRUODŽIO 25 DIENA
PRIEŠ 80 METŲ

gimė lietuvių išeivis revoliucionierius Alfonsas Marma. 1927 metais jis išvyko į Braziliją. Sunkus darbas bei išnaudojimas pastūmėjo jaunuolį į revoliucinę kovą. Redagavo pažangius lietuvių laikraščius, organizavo kultūrinę veiklą, pats rašė apsakymus, eilėraščius, publicistinius straipsnius. Tačiau kūrybai jam trūko laiko, nes daugiausia jo skyrė revoliucinei kovai. 1931 metais Alfonsas Marma įstojo į Urugvajaus komunistų partiją, redagavo hektografuotą lietuvių komunistų laikraštį „Proletaras“, vėliau suorganizavo spaustuvę ir redagavo laikraštį „Raudonoji vėliava“. Slaptai grįžęs į Braziliją, dirbo pogrindinėje spaustuvėje, redagavo Brazilijos komunistų partijos lietuvių frakcijos laikraštį „Mūsų žodis“, nelegalų pažangų laikraštį „Tiesa“.

„1949 metų rugsėjo 25 dieną San Paulo valstijoje, netoli Tupano miestelio, Petras Godojus, Alfonsas Marma ir Migelis Rosis, atvykę iš San Paulo, dalyvavo valstiečių ir žemės darbininkų susirinkime. Žemdirbiai aptarė, kaip plėsti kovą už žemę, kaip kovoti prieš gyvenimo branginimą, kaip suaktyvinti kovą už taiką. Susirinkimui pasibaigus, valstiečio lūšnelėje pasiliko trys svečiai iš San Paulo. Įtaiga sutratėje automatų šūviai...“ — šitaip Alfonso Marmos ir jo bendražygių mirtį aprašo žurnalistas Ulevičius — revoliucinių kovų Pietų Amerikoje dalyvis.

GRUODŽIO 31 DIENA
PRIEŠ 130 METŲ

gimė lietuvių rašytojas ir visuomenės veikėjas Vincas Kudirk

Vincas Kudirka vertėsi gydytojo praktika, rašė eilėraščius ir publicistinius straipsnius. Jo nacionaliniam apsisprendimui nemaža reikšmės turėjo jo klasės draugas Jonas Jablonskis. Susirgęs džiava ir gyvendamas už Lietuvos ribų, prie Adrijos jūros, kur mažiau grėsė caro žandarų persekiojimas, Vincas Kudirka dar labiau suaktyvino savo veiklą. Be gausių publicistinių straipsnių, šiuo laikotarpiu jis rašė apsakymus, vertė į lietuvių kalbą Adomo Mickevičiaus, Bairo, Šilerio ir kitų rašytojų kūrinius.

Reikšmingų grožinių bei publicistinių kūrinių autorius, „Aušros“ ir „Varpo“ redaktorius, aktyvus nacionalinio judėjimo žadintojas Vincas Kudirka užima labai reikšmingą vietą praėjusio amžiaus lietuvių visuomeniniame bei kultūriname gyvenime.

seimų, kur burbuliuoja paplavų spalvos vandenys, pasitinka už puskilometro nuo įmonės vartų. Ir čia dirbantys žmonės jau vien dėl to verti pagarbos, kad savo darbą suvokia kaip kilnią ekologinę misiją, nuo kurios priklauso gintarinio Lietuvos pajūrio likimas. Vandenių apvalymo mastai šioje įmonėje — įspūdingi, radioliniuose sėsintuvuose kasdien išskalbiama šimtas tūkstančių kubinių metrų vandens, is jo pašalinama daugiau kaip pusė priemaišų, tai daugiausia nafta, riebalai, mechaninės dalelės. Netrukus bus pasiektas projektinis pajėgumas — tada per parą čia bus mechaniniu būdu apvaloma 120 000 kubinių metrų nutekamųjų vandenų.

Tačiau nūnai net ir moksleivis pasakys, kad mechaninis vandens valymas visų problemų neišsprendžia. Tai tik pusė darbo. Daug vandenys ištirpusių komponentų, ypač biologinės kilmės priemaišos, išvalomos tik daug sudėtingesne technologija, kurios pagrindas — biologiniai procesai, padiktuoti pačios gamtos. Lietuva visą laiką aktyviai remia ir vykdo programą, kurią numatė 1974 metų tarptautinė konvencija, skirta apsaugoti Baltijos jūrai nuo užteršimo. Juoba atėjo metas rimtai pasirūpinti Kuršių marių likimu, iškilus ekologinės krizės grėsmei ir išlikus dabartiniams šio unikalios vandens telkinio teršimo tempams, marios žus, o kartu su jomis žuvų ištekliai, geriamas vanduo. Klaipėda — stambiausias pamaro miestas, tad ir didžiausias teršėjas. Neseniai Baltiją nuo Danijos iki Švedijos pajūrio apsupo gyvas žiedas — šimtai tūkstančių žmonių iš įvairių šalių, kurių likimai siejami su Baltijos likimu, apjuosė ją, susikibę už rankų. Lietuvos pajūryje ši gyva grandinė buvo bene tankiausia. Visuomenės akcija buvo skirta atkreipti dėmesį į Baltijos problemas. Tad šios ekologinės akcijos metu su dideliu džiaugsmu buvo sutikta naujiena, jog pradėta statyti antroji Klaipėdos vandens valymo įrenginių eilė. Šįkart — biologiniai. Per parą šie įrenginiai apvalys 100 tūkstančių kubinių metrų vandens. Techninį unikalumą komplekso projektą pagal Kauno Antano Sniečkaus politechnikos instituto mokslininkų rekomendacijas parengė Lenkijos komunalinių įmonių projektavimo Gdansko biuro darbuotojai. Pačius įrengimus, kurių sąmatinė vertė maždaug šimtas milijonų rublių, statys Lenkijos firma „Budimeks“, kuri šiuo metu sėkmingai talkina Lietuvos statybininkams restauruojant Vilniaus senamiestį.

Viktoras Armalis



Paminklas Vincui Kudirkai
Kudirkos Naumiestyje.

Vilnius, 1988 m. gruodžio 22 d.



Senajame Gedimino bokšte Vilniuje plevėsuoja Lietuvos tautinė trispalvė vėliava.

ILGAAMŽĖ VAISTINĖ

Sėtos miestelio vardas kiekvienam lietuviui pirmiausiai siejasi su gardžiu sūriu, kurio receptą išrado vietiniai meistrai. Tačiau ne daugelis žino, kad Sėta turi ir kitą įžymybę — šimtametę vaistinė. Ji, žinoma, nei didumu, nei personalo skaičiumi nesilygina su didmiesčių „aptekėmis“ — jos kuklų dviaukštį fasadą be vargo rasite miestelio gatvėje, pavadintoje Dariaus ir Girėno vardu. Na, o savo amžiumi ji stovi greta tokių vaistinių, kaip pati seniausioji Lietuvoje „Gulbė“, lig šiandienai priimanti klientus Didžiojoje gatvėje netoli Aušros vartų, garsioji Palangos vaistinė, Zalioji vaistinė Klaipėdoje... Farmacijos įstaigas su šimtmete praeitimi lankytojai

labai vertina — ne vien dėl įdomaus interjero — ilgaamžės tradicijos čia puikai derinamos su ultrašiuolaikinio aptarnavimo lygiu, puikia vaistų paruošimo technologija. Jose dirba kvalifikuoti specialistai. Savo „aptekėmis“ šėtiškiai irgi gerai pažįsta, dėkingi jiems už rūpestį. Jau ketvirtį amžiaus Sėtos vaistinėje dirba provizoriai Eugenija ir Vytautas Inokaičiai, gerai pažįstami apylinkės žmonėms, nes iš vais, nės kiekvienas grįžta ne tik su vaistais, bet ir gerą žodį širdy nešdamasis, dėkingas už ruoširdų patarimą. Nūnai Sėtos vaistinė Lietuvoje pripažįstama geriausia kaimo vaistinė.

Jonas Greičūnas

UNIKALIOJI KARTOGRAFIJA

Klaipėdos kraštotyros muziejuje buvo atidaryta unikalių kartografijos darbų paroda, kurios daugumą sudarė iš Vakarų Berlyno į tėviškę sugrįžusio pamariškio Helmuto Arnašiaus kolekcija. Ją filosofas perleido Klaipėdos kraštotyros muziejui.

Pirmosiomis dienomis muziejuje buvo tiesiog sausakimša — tiek buvo norinčių pamatyti senovinius žemėlapius, pasakojančius apie Prūsijos Kunigaikštystės kartografiją ir tuo pačiu apie Klaipėdos krašto istoriją. Juk šiandien pamario žemėlapis labai pasikeitęs. Visai kitoks jis — Prūsijos

Vilnis, 1988 m. gruodžio 22 d.

kartografo Kasparo Henenbergerio 1576 metų žemėlapiuose, kurie eksponuojami parodoje. Daugelio dėmesį patraukė ir Klaipėdos miesto planas, išleistas 1944 metais. Visi parodoje eksponuojami žemėlapiai — originalai. Didžioji dalis jų išleisti Olandijoje, kurios jūrininkai anais tolmais, jau tik istorijai bepriklaušančiais laikais plaukiojo po visą pasaulį, o šioje šalyje klestėte klestėjo kartografijos mokslas.

Tautiečio dovana labai praturtino uostamiesčio muziejaus fondus. Jais naudosis mokslininkai ir istorikai.

Valentina Pranskaitė

Daina, tau aš atidaviau viską

Lietuvos TSR kultūros ministerija kasmet skiria S. Šimkaus premiją respublikos kompozitoriams, poetams, choreografijos specialistams už geriausius metų kūrinius.

1987 metų S. Šimkaus premija ir laureato vardas suteiktas Lietuvos TVR vyresniajam redaktoriui, poetui Stasiui Žlibinui už dainą „Žiemos motyvas“, muzika J. Andrejevo. Tai šeštoji poeto daina, pažymėta šia garbinga premija. S. Žlibinas įvairiuose respublikos konkursuose yra pelnęs per 30 premijų, sukūręs apie 1000 dainų, daugelis jų yra radijo fonduose. Be to, geriausios jo dainos išleistos rinkinyje „Kur tas keletis“. Nemažai S. Žlibinas rašo vaikams. „Vyturio“ leidykla yra išleidusi vaikiškų dainelių ciklą „Mano draugai“ (kompozitorius V. Juozapaitis). Taipogi poetas verčia iš latvių, ukrainiečių, baltarusių, lenkų, čekoslovakų ir kt. tautų liaudies ir šiuolaikines dainas, kurių didelė dalis yra Radijo komiteto fonduose.

Siemet sukanka 25-eri metai, kai S. Žlibino daina „Elektrėnų žiburiai“ nuskambėjo dainų šventės repertuare (muzika E. Balsio). Nuo tada jo dainos skamba įvairiuose respublikos renginiuose, daugelis jų jau tapo masinėmis — popkultūros nešėjomis.

— Gerbiamas poete, man regis, Jūs šią premiją pelnetė dvejus metus iš eilės.

— Taip. 1986 metais su kompozitoriumi Vygandu Telksniu pelnėme S. Šimkaus premiją už dainą „Pergalė“. Dainą specialiai parašėme TVR chorui ir solistui Vladimirui Prudnikovui. Malonu, kad dainą greit pamėgo ir ėmė dainuoti net liaudis. Daina greta kitų premijuotų dainų saugoma fonotekos fonduose.

— Gimtojo krašto vaizdai, su tikti žmonės — jie niekuo nepakeičiami... Ar jus apdainuojate savo dainose?

— Geru skambesiu pasižymi mūsų respublikos meistrų restauruoti vargonai Vilniaus universiteto aulioje ir Nidos koncertų salėje.

— Jūs dažnai kviečiama koncertuoti šalyje, kur pabuvojote?

— Ne kartą esu koncertavusi Rygoje, įžymiojoje Domo katedroje, Talino „Estonijos“ ir Nigulistė koncertų salėje, Kijeve respublikiniuose vargonų ir kamerinės muzikos namuose, Krasnojarske, Irkutske ir kituose didžiuosiuose šalies miestuose. Bene įspūdingiausias iš pastarųjų koncertų buvo Maskvoje, pasaulinio garso P. Čaikovskio konservatorijos Didžiojoje salėje. Mes, Lietuvos muzi-

kantai, atlikome vieną monumentaliausių tarybinio kompozitoriaus R. Ščedrino kūrinių — „Muzikinį atnašavimą“, skirtą J. S. Bacho gimimo 300-osioms metinėms.

— Jūsų pasirodymą teigiamai įvertino ir sąjunginė spauda. „Muzikalnaja žizn“ rašė: „Atliekant R. Ščedrino „Muzikinį atnašavimą“, jau įžanginėje kūrinio dalyje — grandioziniame vargonų monologe N. Dainienė sugebėjo atlikimo veiksmą pakreipti reikiama kūrybine srove“.

— Tai savitas ir įspūdingas kūrinys, kuriame beveik dvi valandas tęsiasi R. Ščedrino ir J. S. Bacho „pokalbis“. Šiame kūrinyje autorius išryškėjo kaip subtilus J. S. Bacho žinovas, žiūrintis į jo kūrybinį palikimą be galo pagarbiai ir tuo pačiu neprarasdamas savito individualaus braižo.

— Prisipažinsiu, atlikdami šį kūrinį Maskvoje, jautėme didelę atsakomybę, nes mūsų klausėsi pats kompozitorius, žinomas savo griežtumu, vertinant atlikėjų interpretacijas. Tuo maloniau, kad buvome teigiamai įvertinti.

— Ar dažnai pavyksta įgyvendinti savo kūrybinius sumanymus?

— Pastaruoju metu galvoju apie naują, negrotą kūrinį — solo vargonams. Regis, kai atversiu natas, rasiu nuostabią muziką, parašytą mūsų kompozitorių... Tačiau vargonininkui reikia ypatingų sąlygų. Nepagrosi kada nori, nes namuose vargonų niekas neturi — nei kompozitoriai, nei atlikėjai. Nemažas mūsų būrys grojame Baroko salėje vienu instrumentu. O vargonai toks instrumentas, kurį perprasti ne taip lengva. Nepaisant visų problemų, žinau vieną, kad grosiu ir grosiu vargonais. O svajonės išplaukia iš darbo, iš netikėtumų, iš nesėkmių.

— Ką artimiausiu laiku žadate savo klausytojams?

— Klausytojai gali jau išgirsti mano plokštelę, kurią įrašiau Taline ir Rygoje. Ir kitos dvi turi taip pat greitai laiku pasirodyti. Plokštelėse — J. S. Bacho, R. Ščedrino ir lietuvių kompozitorių G. Kuprevičiaus ir V. Bartulio kūriniai. Tiesa, J. S. Bacho kūrinius įrašiau Vilniuje.

— Jūs ir vargonininkė, ir žmona. Papasakokite apie šeimą. Gal visi muzikantai?

— Ne. Vyras Balys yra profesorius chirurgas. Vaikai — moksleiviai. Sūnus domisi ornitologija, dukra — kalbomis.

— Na, o madingasis — hobby?

— Nelabai lieka laiko. Dar dėstau Meno mokykloje.

— Linkiu svajonių įgyvendinimo. Ačiū už pokalbį.

Kalbėjosi Zosė Milickytė

BIRŽAI





V. Lenino paminklas Vilniuje.

Br. Toleikio nuotr.

AR LIETUVIAI MĖGSTA KELIAUTI?

Turbūt į tokį klausimą atsako Vilniuje, Liaudies ūkio pasiekimų parodų rūmuose, atidaryta paroda „Turizmui Lietuvos TSR — 30“. Turizmui mes turime būti dėkingi ir už tai, kad tarp aukščiausių pasaulio viršukalnių atsirado lietuviški vardai — tai Ciurlionio, Lietuvos, Žalgirio, Universiteto, Akstino viršūnės Pamyre ir Tianšanyje. O juk pirmieji Lietuvos alpinistai keliavo kaip turistai. Profesionalų alpinistų nebūta.

Šiandien Lietuvos turistų keliai eina per visus kontinentus. Ypač populiarius pasidarė dviračių ir vandens turizmas. Kasmet dešimtys grupių dviračiais keliauja net per dykumas, plaukia slenkstėtomis Uralo ir Sibiro upėmis. Masinių turizmą organizuoti padeda 13 kelionių ir ekskursijų biurų, 7 turistinės bazės, 26 turistų klubai, ūkiskaitinis susivienijimas „Upytė“... Pernai turizmo paslaugų apyvarta sudarė 60 milijonų rublių.

Gimtosios kalbos puoselėtojai

Anykščių krašte daug vaidinčių kampelių, bet toji medžių parkinė, kurią dėkingi amiai parinko Lietuvos raštinios pradininko Konstantino Sirvydo paminklui, — tikrai viena gražiausių vietų gimtajame jo Sirvydų kaime. O ir pats paminklas nė kiek nenusileidžia aplinkos kukliam grožiui — ant postamento atversta knyga iš vario, o joje išraižyti pirmosios lietuvių gramatikos žodžiai: „Daug vandenų negali užgesti meilės muno“. Jais K. Sirvydas išreiškė begalinę meilę Tėvynei, gimtajai kalbai.

Paminklą K. Sirvydo gimimo

6

Apie visa tai pasakoja parodos stendai. Yra čia ir turistinių įdomybių. Ypač stebina stendas, pasakojantis apie A. Stoškaus „išradimus“, — tai jo paties konstruotas turistinis dviratis, katamaranas, palapinės. Tokių eksponatų parodoje yra ir daugiau, nes kol kas jokia pramonė pasaulyje visiškai nepatenkina turistų poreikių. Žinoma, ekspozicijoje išvysime ir daug gaminių, kurie labai

praverčia turistams — tai Vilniaus „Spartos“ sportinė apranga, Utenos M. Melnikaitės trikotažo susivienijimo turistinės striukės, patogios ir patvarios, Kauno „Dinamo“ gamyklos slidės, kamštinės liemenės, alpinistinė įranga ir kt.

Parodos metu vyksta turistinių filmų savaitė. Gidai čia pat parodos lankytojams organizuoja keliones po senamiestį, Vilnios krašto žymesnius kampelius.

Pranas Merkaltis

410-ųjų metų proga sukūrė anykštenas Jonas Zukas. Atidarymo metu eiles skaitė aktorius L. Noreika.

Paminklo atidengimo dienos vakare „Gintaro“ kolūkyje, kurio valdose dabar K. Sirvydo gimtinė, įvyko kalbos vakaras, skirtas K. Sirvydo gyvenimui ir veiklai, lietuvių raštinios istorijai apžvelgti.

Venantas Alksneris

Geriau nepasakyti visko, negu pasakyti per daug. L. Tolstojus

Nelaimė parodys, ar turi draugą, ar tik jo vardą. K. Ušinskis

“POLENA” LIETUVOJE

Moterys nori būti gražios ir patikti vyrams. Natūralus poreikis. Gamtos dėsnii nekam dar nepavyko paskelbti negaliojančiais. Ir turbūt nepavyks, nes tada žmonija netektų vienos gražiausių būties spalvų. Tačiau šiuolaikinei moteriai ne taip lengva būti patraukliai, madingai ir elegantiškai.

„Penkiasdešimt procentų moters grožio — šiuolaikinė kosmetika“, — teigia Lenkijos kosmetikos firmos „Polena“ specialistai.

Firmos pavadinimas yra kilęs nuo lotyniško žiedadulkių pavadinimo. Tapęs firmos vizitine kortele, jis rodo, kad kaimyninės šalies kosmetikos specialistai savo gaminiuose plačiai vartoja biologiskai aktyvias medžiagas. O jos, autoritetų nuomone, — laidas išsaugoti grožį ir jaunystę. Tad nesunku įsivaizduoti, su koku susidomėjimu Lietuvos moterys sekė žinias apie „Polenos“ gaminių parodos atidarymą Vilniuje. Ir dar labiau joms rūpėjo, kokie kontraktai jos metu bus pasirašyti. Gražuolės atsikvėpė lengviau. „Polenos“ produkcijos pageidauja visos — juk per pastaruosius penkiolika metų firma pelnė 78 aukso medalius ir 101 diplomą tarptautinėse parodose. Lietuvą kaip ir kitas sąjungines respublikas nuo ateinančių metų pasieks visos „Urodos“, „Evos“, „Malvos“, „Lechijos“, „Mirakulum“ ir kitų firmos fabriku naujovės — pasta ruoju metu išpopuliarėję skysti muilai, nauji šampūnai su egzotiškais aliejais, kremai su biologiskai aktyviomis medžiagomis. Be tradicinės produkcijos, tai sudaro kelias dešimtis pavadinimų gaminių.

Jolanta Cepukalytė

Dainų paviliotas

Girdėjau, kaip Vilius Baltrėnas charakterizuoja žmogų. Tačiau pats charakteristikoms nepasiduoja. Antai susiruošėme jį sveikinti rimtesne proga, ogi, žūrim, išvažiavo į Arteką. Įsivaizduokit tarp vaikų vietoj čiuplaus keturiolikamečio 45-erių metų vyriškį! Po poros metų išleido eilėraščių rinkinį „Arteko burė žydra“. Tai antroji jaunajam skaitytojui skirta Viliaus Baltrėno eilėraščių knyga. Iš jos ir šios eilutės:

Sveikas, pasauli
Čiulbantis mano —

Jas nedvejodamas pasirinkčiau epigrafu, rašydamas apie V. Baltrėną. Užsienio lietuviai jį pažįsta kaip ilgametį „Gimtojo krašto“ darbuotoją. Kažin ar daug iš jų žino, kad Viliaus eilės dainom suskambo po Lietuvą? Apie tai pažadu parašyti atskirai. Dabar pasakysiu, kad jo tekstus „muzikavo“ kompozitoriai Vytautas Mikaluskas, Valentinas Bagdonas, Jonas Tamulionis, Genovaitė Vanagaitė, Vygandas Telksnys, Jurgis Juozapaitis, Stasys Liupkevičius, Anatolijus Lapinskas, Teisutis Makcinas, Algimantas Raudonikis... Kiti pagal Viliaus Baltrėno tekstus parašė po keliolika dainų. Iš viso sukomponuota gal aštuonios dešimtys. O prasitėjo... Bet tegu tai pasilieka jau pažadėtam tekstui apie Vilių Baltrėną ir jo čiulbantį pasaulį... Iš gausybės tekstų dainoms ir dainelėms siūlau šiuos. Žinau, jog ir Amerikos lietuviai turi kompozitorius. Gal ir jie išgirs šių posmų muziką...

Pr. Karlonas

VYRIŠKAS POMĖGIS

Pomėgis pomėgiui nelygus. Vienas laisvalaikio meškeroja, kitas tapo, trečias renka drugelių kolekciją... Pasitaiko netradicinių ir labai gremėzdiškų pomėgių. Šit amerikietis Rojus Torpes iš Fort Loderdeilo miesto Floridoje tarp Amerikos kolekcionierių garsėja kaip sunkiausias kolekcijos savininkas. Joje — visas sąstatas geležinkelio vagonų, tarp kurių netgi senovinis vagonas-restoranai. Po šitos žinios nebe taip jau ir stebėjaisi, kad Klaipėdoje susibūrė grupė entuziastų, kurie konstruoja ir patys gamina automobilius.

Tai žmonės, kuriems nusibodo standartas. Nusipirkti automobilį paprasčiau, bet jei nori, kad jis skirtųsi nuo milijonų dvynių, riedančių visais keliais keleliais, tai tik pasvajok. Rimantas Žičkus, Klaipėdos medienos medžiagų kombinato stalius, to paties kombinato vairuotojas Kęstutis Gurcinas, Klaipėdos „Trinčių“ medvilnės susivienijimo mechanikas Jonas Velička, bandomosios laivų remonto įmonės tekintojas Povilas Jasiukaitis, Lietuvos jūrų laivininkystės elektromonteris Vytautas Nomgaudas savo dirbtuvėse, o Rimantas Žičkus viename savo buto kambarių ėmė montuoti sumanytas konstrukcijas. Vyrų kūrybiniai užmojai eina į galą, kai kurių mašinų jau daroma apdaila. Tad netrukus sulauksime jų ir keliuose. Manau, kad tų automobilių kiti automobilininkai pavydės. Juose sutelkti visi naujausi automobilių pramonės pasiekimai, šios mašinos sėkmingai riedės ir lauko keliukais, ir autostradomis. Kai būrelis entuziastų tapo „Rieduvos“ LTSR automobilių ir plentų ministerijos centrinio techninio sporto klubo techninės sekcijos nariais, pas juos atvyksta pasisemti patirties nagingi meistrai iš visos Lietuvos. Tikrai vyrišką pomėgį šie vyruklai pasižinko — nei pridėsi, nei atimsi.

Jonas Gustaitis

Vilnis, 1988 m. gruodžio 22 d.



Liaudies buities muziejuje Runšiškiuose Aukštaitijos kaimas.

Kauksmas pilnaties naktį

„Vaikystėje patikdavo pasakas apie vilkus. Vėliau vilkai stebindavo savo sugebėjimu prisitaikyti, gyventi ir nuolat persekiojami išlikti tankiai apgyventame krašte, žmogaus kaimynystėje. Tai man įdomiausias žvėris“, — šiais žodžiais K. Giniūnas pradeda savo monografiją „Vilkas“, kurią išleido „Mokslo“ leidykla.

Vilko likimas ištis fenomenas. Ir, beje, lietuviškoje literatūroje, iš mokslo pozicijų nagrinėjančioje gamtos ir jos apsaugos problemas, gvildentas paviršutiniškai. Be abejonės, vilką rimtesni tyrinėtojai apeidavo dėl jo blogo vardo. Esą kenkėjas šis žvėris, daro žalą žmogui, ir todėl geriausia jį išnaikinti. Vien tik Jono Taugino rašiniuose vilkas buvo dar kiek ginamas, bandoma atkreipti visuomenės dėmesį į šių plėšrūnų populiacijos Lietuvoje būklę. Tad naujasis leidinys naudingas tiek gamtosaugininkui, tiek kiekvienam, kuris nori susidaryti bent kiek objektyvesnę vaizdą apie vilką ir jo vietą gyvosios gamtos hierarchijoje.

Svarbiausias klausimas, kurį nuolat svarstė ir tebesvarsto jau kelis dešimtmečius mokslininkai bei miškininkai, yra vilko egzistencijos klausimas. Nuomonių būta įvairių, netgi visiškai vilkus išnaikinti siūlyta, na, o dabar ieškomas magiškas skaičius — kiek vilkų reikalinga Lietuvai? Apie vilkų gausumą mūsų krašte liudija daugybė vietovardžių — Vilkabalė, Vilkduobė, Vilkagirė, Vilkaraistis, Vilkasodis, Vilksala, Vilkupis, Vilkyčiai ir daugelis kitų. Nūnai Lietuvoje, apskaitos duomenimis, įvairiausiame miškų masyvuose laikosi apie 300 vilkų. Tiesa, po karo jų buvo pagausėję beveik iki dviejų tūkstančių, tačiau efektyvios medžioklės jų skaičių greitai sumažino. Kokį vilkų skaičių respublikoje reiktų laikyti normaliu, ar jie iš viso reikalingi? Mokslininkai liudija, kad per parą vilkas vidutiniškai suėda apie du kilogramus mėsos. Bet ar visada jie pėda sočiai — abejotina. Na, o dėl naminių gyvulių žmogus gali būti ramus. Mat vilkai Lietuvoje turi į valias maisto miškuose. Ir svarbiausia, kad ten, kur gyvena vilkai, žvėrys būna sveikesni, stambesni. Tad vilkai selekciją atlieka kol kas geriau už medžiotojus. Žodžiu, vilkas reikalingas. Specialistai mano, kad jų Lietuvoje turėtų gyventi apie pusantro šimto. Skaičius, reikia manyti, optimalus, nes Jugoslavijoje, Graikijoje, Rumunijoje šių žvėrių gyvena po kelis tūkstančius, Ispanijoje, Italijoje maždaug po du šimtus, JAV apie tūkstantį.

Knygos autorius išsamiai pasakoja apie vilkų šeimos „tradicijas“, hierarchiją. Beje, vilkų šeimos, kaip ir gulbių, nebūna skyrų. Rašo, kaip vilkai medžioja, kuo minta, nagrinėja netgi tokį klausimą, ar vilkas puola žmogų? Iki šiol apie vilkus lietuvių skaitytojas daugiau žinojo iš amerikiečių rašytojo Farlio Moveto knygu. Vilnis, 1988 m. gruodžio 22 d.

Tad K. Giniūno „Vilkas“ žymiai praplėš mūsų žinias apie stambiausią šiuo metu Lietuvos miškų plėšrūną. Ir turbūt nedaugeliui žinoma, kad lietuvių liaudies išmintis byloja, jog sekasi tam, kurio kelią perbėgo vilkas. Jau vien tuo turbūt vilkas vertingesnis už katiną, kuris laikomas nelaimės pranašu.

Gamtos mylėtojus labai pradžiuo gino ne tik ši aptarimo knyga. Norėjęsi skaitytojams painformuoti ir apie A. Čekio knygėlę „Augalų istorijos“, kurią išleido „Vyturio“ leidykla. Ji skirta atskleisti kelius, kuriais atkeliaavo į mūsų kraštą šiandien paplitę kultūriniai augalai, vaismedžiai, uogakrūmiai, kai kurios laukų kultūros, daržėlius puošiančios gėlės. Tokią informaciją anksčiau žinojo nebent specialistai, bet ir tai ne itin išsamiai. Autorius atliko didelį darbą, surinkdamas tas žinias po kruopelytę. Štai šaltalankis kažkada buvęs egzotiškas, pasirodo, augo net kaimyninėje srityje, jo arealas siekia Daniją, o Lietuvoje jo nebūta. Tačiau šis krūmas sėkmingai prigijo, netgi išvesta lietuviška šaltalankio veislė, savo derliumi gerokai lenkianti garsiąsias Altajaus šaltalankių rūšis. Kitas skyrelis „Sakmė apie Beržininkų ananasą“ skirtas unikalioms obelių rūšims. Nūnai gero sodo Rytų Lietuvoje nerasi, kur neaugtų ši obelis. Dygliuotąją šiaurės vynuogę autorius vadina agrastą, pasakoja kokį darbą atliko jų populiarintojas sodininkystės ir daržininkystės profesorius Adomas Hrebnickis, kurdamas didžiausią Lietuvos sodininkystės istorijoje pomologinį sodą. Dūkšto apylinkėse. Ten nemaža vietos buvo skirta ir agrastams. Iš A. Čekio knygelės skaitytojas sužinos apie citrinvytį, kurio nuoviras stiprina regėjimą, saldųjį šermukšni, vaduojantį nuo slogos, apie ateivę iš Usurijos taigos — aktinidiją, kuri dera tik poroje, apie lazdyną, kurio plantacijos šiandien steigiamos Lietuvoje ir ypač tinka sustiprinti erozijos graužiamiesiems šlaitams, panaudotiems karjerams apsodinti, kultūrinės žemuogės, į Lietuvą atgabentas Adomo Hrebnickio, bei daugelį kitų nuostabių augalų, nūnai ne tik puošiančių sodus, bet ir duodančių žmogui apčiuopiamą naudą. Žinodamas istoriją, regėdamas sodininkystės šaknis, jos raidą visai kitaip įsivaizduoji sodininko, selekcininko darbą, regi, kokių pastangų žmogui reikėjo kultūrinant savo kraštą. Tai, matyt, ir buvo svarbiausias autoriaus tikslas, rašant šią unikalią knygą.

Adomas Valatnė

— Pasaulinė gamtosaugos organizacija protestuoja, kad Japonija perka Amazonos deginamų miškų apskrudusius sienojus. Pasaulinė gamtosaugos organizacija tuom nori pastoti kelią Amazonos miškų deginimui.

KELRODĖ LAIVŲ ŽVAIGŽDĖ

Dar berniukščių lakstydamas po Melnragės kopas, pamenu kaip ūkdavo Klaipėdos švyturys, rūkams užtraukus Baltijos platumas. O naktimis mano langas kas vienodą laiko tarpą nušvisdavo ryškiais gaisais — tai švyturys žybdiodavo, rodydamas kelią vandenynų klajūnams. Dryžuotas švyturio siluetas prie uosto vartų tapo Klaipėdos simboliu. O nūnai jo šviesa tampa ištis praėjusių laivininkystės laikų simboliu. Kelią prie uosto vartų kapitonomams ir laivavedžiams dabar nužymi lazerinis švyturys. Šis navigacinis įtaisas labai tikslus. Pagal jį laivą galima vesti be jokios klaidelės. Jei kada būsite Klaipėdoje, pasigėrėkite šiuo nepakartojamu reginiu — kelrodė laivų žvaigždė — tai smaragdo spalvos spindulys, matomas toli toli jūroje.

Neatsitiktinai ir ne mados vaikantis lazerinė technika užima tokią svarbią vietą Klaipėdos uosto įrangoje. Lazerinis švyturys — patikimas bet kokio matomumo sąlygomis. Anksčiau švyturiuose skambėdavo varpai, skelbdami apie sekulmas, iškyšulius. Paskui varpus pakeitė garsinis signalas, radijo bangos. Lazerio spindulys skrodžia ir miglą — laivo ekipažui daug lengviau nustatyti erdvinę laivo padėtį.

Šiuo metu Klaipėdos uoste įrengiami papildomi įvairios paskirties lazeriniai navigaciniai ženklai ir švyturiai. Vienas jų — lazerinis apskritiminės apžvalgos švyturys, įrengtas uosto šiaurinio molo gale. Šis pakraštys — pats pavojingiausias. Kaip tik čia sudužo ekologinę katastrofą sukeleš tanklaivis „Globe Asimi“. Dabar sprendžiamas uždavinys, kaip lazeri-pagalba užtikrinti jūrų geležinkelio keltų švartavimąsi naktį, blogomis meteorologijos sąlygomis. Lazerinių navigacijos sistemų diegimas padeda išvengti laivų avarijų ne tik jūroje, bet ir pakran-

St. Petersburg, Fl.

The Club is off to a good start. We served 125 dinners on Sat., Nov. 26th. In attendance were about 50 members of Czechoslovakians club. They often attend our meetings. It was our Thanksgiving celebration, with the traditional turkey dinner and fixings were appreciated.

Besides being entertained by our excellent chorus, we had the pleasure of enjoying Gertruda Raškauskas songs. She is gifted having a very beautiful voice.

Afterwards, it was dancing to some lively tapes of our popular "Chicken Dance."

On Sat., Dec. 3rd we elected our Officers and Board Members for 1989. Results will be reported later in Vilnis.

M. B.

PATARLĖS

Darbas žmogų gražina, tinginystė suodina.

Kaip kelias turi pakele, taip gyvenimas — pagyvenimą.

Inteligentiški žvirbliai — povo uodegos propagandistai.

Senelių ir anūkų bendravimo pagrindas — vienų tikslai dingsta, antrieji dar jų neturi.

Žemė — patogi planeta: dar užtenka vietos iškasti kitam duobe.

Dievu užkemšamas pats didžiausias plyšys — neaiškumas.

Čių zonoje, kur si problema opiausia, nes didžioji dalis nelaimių įvyksta per penkias mylias nuo kranto, o 30 procentų avarijų — uostų akvatorijose.

Jonas Merkys

NUOŠIRDI PADEKA

ryšium su

Francis [Frank] Olson

mirtimi

Kaip žinote, spalio (Oct.) 12 dieną mus ištiko baisi nelaimė. Mirė mano mylimas vyras, sūnų Thomo ir James nepavarduojamas tėvas. Paliko mane Aldona, sūnus ir jų šeimas, seserį Lillian Sank ir kitus artimuosius giliausiame nuliūdime, kurį pergyventi padėjote laidotuvių dienoje Jūs, mielieji dalyviai ir užjaučiantieji. Dėkoto nešėjams: Alphonse Antanowitz, Julius Urbikas, Frank Salem ir Ray Jankel. Taip pat didelis aciū velionio Frank ilgai būti bendražygiui. LDS Centro Komiteto darbuose Ray Jankel už jautrią atsisveikinimo kalbą spalio 14 dieną Lietuvių Tautinėse kapinėse prie kapo.

Didelis ir nuoširdus aciū mus užjautusiems per laidotuves, iš kapinių sugrįžtuvėse, atvirukais, laiškais bei užuojautomis per laikraštį "Vilni".

Šio Jūsų nuoširdumo mes niekad nepamiršime!

Liūdinčios šeimos vardu
ALDONA OLSON
Libertyville, Illinois

Mirus Francis P. (Frank) Olson

(Libertyville, Illinois)

Reiškiame gilią užuojautą velionies žmonai Aldonai, sūnui Thomui ir jo žmonai Marie, sūnui James ir jo žmonai Kendra, keturiems anūkam, seseriai Lillian Sank bei kitiems artimiesiems, draugams ir pažįstamiems.

Mr. & Mrs. HOUSTON ZEBRAITIS
Chicago, Ill.

VIESNIA IŠ LIETUVOS

Beveik jau mėnuo kaip Čikagoje vieši iš Lietuvos atvykusi viešnia Justina Savailjeva. Ji atvyko ilgėniam laikui "Vilnies" darbuotojų Prano ir Antonetės Vaitkų kvietimu.

Justina Savailjeva yra kaunietė, Antonetės Vaitkienės ir daugeliui žinomo velionies Antano Povilionio sesuo. Čikaga jai nebe naujiena. Prieš aštuoniolika metų, taip tap Vaitkų iškviesta, čia viešėjo daugiau kaip mėnesį. Šį kartą ketina pabuvoti iki po Naujų metų.

Justina Savailjeva yra gana apsisikaičiusi moteris, politikos klausimuose orientuojasi šviesiu protu. Šnekantis reikš susirūpinimą, kad vykstantis Lietuvoje persitvarkymo procesas nepradėtų kraujuoti, nežiūrint, kad liaudis už persitvarkymą.

X.

PETRONĖLĖ MALINAUSKIENĖ ISTIKO NELAIMĖ

Tik dabar sužinojome, kad P. Malinauskiene praėjusio mėnesio 13 dieną istiko nelaimė — sprogo televizorius ir beveik sukėlė namuose gaisrą. Nors laiku buvo iškviesti ugniagesiai, bet vistiek pridaryta nemaža nuostolio. Kaip paprastai esti, ugniagesiai išpyškino langus iš vidaus išsisklaidyti dūmams ir viską suliejo vandeniu.

Kol nebus atremtuotas antrame aukšte butas, kuriame Petronėlė Malinauskiene gyvena, laukia prisiglaudusi pas pažįstamą kaimynę.

J.

IŠ MONARCHIEČIŲ POBŪVIO

Jaunosios kartos lietuviai, LDS Monarchs kuopos nariai, gruodžio 4 d. Burbank Rose restorane turėjo pasivaikinti tradicinius Christmas pietus. Į pobūvį atsilankė daugiau kaip 40 žmonių ir vienas nepilnametis, Jessie Vesely anūkas Darryl, dažnas monarchiečių svečias.

Už patiekalais apkrautų stalų susėdusiems iš visur susirinkusiems ir seniai nesimatusiems jaunystės dienų draugams bei draugėms buvo retas malonumas pasišnekėti apie tolimus praeitus laikus bei pasidalinti mintimis apie bėgančius kaip politinius, taip ir asmeniškumus reikalus bei pergyvenimus.

Kadangi pobūvyje nuotaika buvo pakili ir parinktas sveikatos bei pasisotinimo atžvilgiais tinkamas

ATSISVEIKINO SU LEONU MORKEVIČIUMI

Kaip buvo "Vilnyje" pranešta, mirė Leonas Morkevičius. Mirė jis sulaukęs 95 metų senelių prieglaudoje. Velionies kūnas buvo pašarvotas Rago šermeninėje, 5120 W. Fullerton. Atsisveikinimo apeigos su velioniu vyko gruodžio 6 dieną.

Velionio laidotuviams rūpinosi "People's Daily World" atstovas Čikagoje Ted Pearson. Atsisveikinimo pagrindinę kalbą pasakė buvęs Illinois kompartijos pirmininkas Ishmel Flores.

Leonas Morkevičius buvo aktyvus komunistas nuo pat JAV Komunistų partijos įsikūrimo, plieno darbininkų profsąjungos darbuotojas, uolus pažangietis, "Vilnies" skaitytojas ir duosnus rėmėjas. Todėl šermeninėje susirinkusių dauguma buvo velionies L. Morkevičiaus draugai amerikiečiai komunistai, lietuvių — vos keli jaunesnės kartos. Velionio pageidavimu, trumpai kalbėjo lietuviškai "Vilnies" redaktorius S. J. Jokubka, kad pademonstravus nelietuviams kaip skamba velionies gimtoji lietuvių kalba, kuria tarp amerikiečių visuomet didžiavosi.

Kors.

SENTIMENTALUS LAISKAS

Brangieji:

Su nuoširdžiausiais žodžiais noriu pasveikinti redaktorių Joną Stasį Jokubką ir jo mylimą žmonelę Onutę. Dažnai pagalvoju, kas ištiktų "Vilnij", jeigu jo nebūtų. Taipgi turiu galvoje visus tuos, kurie savo darbu prisideda laikraščio išleidimui.

Norėdama citi pėdsakais draugų Sisevičiaus, Gabrio, Litvino ir kitų draugų, kurių vardus dažnai matau laikraštyje kaip rėmėjų, aš čia irgi įdedu tūkstantį dolerių, kad laikraštis gyvuotų ilgai ir ramiai.

Myliu šį laikraštį taip, kaip mylėjo visa, jau išmirusi, mano šeima.

Milda Kubilienė
Hot Springs, Ark.

maistas, daugelis kėlė sumanymą dažniau turėti tokių suėjimų. Tėka laukti, kad tai nebus pamiršta ir kuopos aktyvas artimiausiu ir patogiausiu laiku parinks vieta iš geresnių restoranų, vėl visiems suėiti, susitikti ir naudingai laiką praleisti.

Julius

NAUJŲJŲ METŲ PROGA

Sveikiname visus draugus ir "Vilnies" skaitytojus čia Amerikoje ir Lietuvoje. Linkime visiems geros sveikatos, ilgo gyvenimo ir džiaugsmo.

Mr. & Mrs. HOUSTON ZEBRAITIS
Chicago, Ill.

Sveikinu su žiemos šventėmis ir Naujaisiais Metais

Visus gimines, draugus-drauges ir pažįstamus Amerikoje ir Lietuvoje. Linkiu visiems sveikatos ir daug laimės.

ANTANINA BUTKIS

LINKSMŲ KALĖDŲ ŠVENČIŲ IR LAIMINGŲ NAUJŲJŲ 1989 METŲ!

Visiems tautiečiams ir visiems Lietuvių Tautinių Kapinių sklypų savininkams linki

CHICAGOS LIETUVIŲ TAUTINIŲ KAPINIŲ VADOVYBĖ - DIREKTORIAI:

Pirmininkas - Julius R. Kuzas, vicepirm. Grožvydas Lazauskas, sekr. Motiejus Batutis, išd. Robert Sebastian, direktoriai - Peter Depser, dr. Vytautas Jankus, Bruno Matelis, Emma Petraitis, Hildė Kuzas, Rūta Simėnas. Administratorius - Saulius Ealsys.

(Kapinės įsteigtos 1911 metais)

8201 South Kean Avenue
Justice, Illinois 60458-1720

Linksmų žiemos švenčių ir laimingų Naujų Metų!

Sveikinu "Vilnies" personalą, visus gimines, draugus ir kaimynus. Gimines Amerikoje ir Lietuvoje.

ANELE DOCKUS
Cicero, Ill.

SVEIKINIMAS Švenčių ir Naujųjų Metų proga

Sveikinu visus "Vilnies" darbuotojus, skaitytojus ir rėmėjus; gimines, draugus, gyvenančius čia Jungtinėse Valstijose, Kanadoje ir Tarybų Lietuvoje, linkėdamas taikos pasaulyje ir laimingų 1988 metų.

WALTERIS DORINAS
4820-62nd St., No.
San Diego, Cal. 92115
Phone: 1-714-583-2861

SU NAUJAIŠ METAIS

Sveikiname "Vilnies" kolektyvą, gimines, draugus, pažįstamus Tarybų Lietuvoje ir šioje šalyje.

Linkime visiems geros sveikatos, ryžto, energijos, daug laimės ir Taikos pasaulyje.

ALFONŠAS PATECKAS

PRADEDANT NAUJUOSIUS METUS

Sveikiname visus savo gimines, draugus ir bičiulius Lietuvoje, Jungtinėse Amerikos Valstijose, meno sąveiklininkus ir visus kitus kovotojus už taiką.

LINKIME, KAD ŠIE METAI ATNEŠTŲ
TAIKĄ IR GERŲŲ ŽMONIŲ
VISAME PASAULYJE.

Jonas Pateckas - Linda Pateckaitė